

ոյ մատենագրութիւնը, հայ լեզուն, հայ
զգային կուլտուրան գիտնական Մարրի
ձնաւորութեան մէջ վաղուց արդէն կաել
ճանաչել են իրանց քաջագէտ ուսում-
ութրազին, իրանց ճշմարտաշունչ պատ-
րուին։ Այդ ուղղութեամբ պրօֆ. Մարրի
տարած գիտական լուրջ ուսումնասիրու-
թները միշտ հազուագիւտ գանձեր կը
ան մեր կեանքի թանգարանում։
Եւ հայերիս համար այնքան տագնապալից
այնքան յուսավառ այս օրերում հայա-
տ գիտնականի հրապարակ զալը, նրա
ապարակական խօսքը չափազանց խօր-
դաւոր և նշանակալից են...
Հայ ցաւատանշ ժողովուրդը ներկայումս

սնգսած իր մշուշապատ բաղդի առաջ՝ ապա մ է ճակատագրական օրեր... Նա, որ որին անցեալում քանից ընկել ու բարձ- ցել է, այսօր, զարեր ստրոկ ու ան- առք տառապելուց յետոյ, զարձեալ ձրդ- ում է բարձունքի, ձգտում է իր ազա- ւթեան, իր վերածնման... Ժաղովուրդը սլքարի մէջ է։ Պայքարում է հայ միտքը, ո հոգին. պայքարում է հայ արցունքն արինը, թափն ու եռանդը, խօսքն ու իշը, նիւթականն ու բարոյականը... Եւ չե նուիրվում, ողջը զօհաբերվում է չա-

ստանչ ժողովրդի վերածնման մեծ գոր-
ն...

Սակայն կայ պայքար ռազմաշնորհ. կայ
պայքար խաղաղ...

Եւ թող օտարոտի չը թւայ, եթէ ասեմ,

այդ պայքարողների շաբթերում այսօր ունառում է իմ աչքի առաջ և՝ յայտնի անական Մարըլ—մի քաջոյժ, բայց խաղ պայքարող... Իրաւ է, նա ծառացած է, ու գիտնական, Կիտութեան գէնըր ձեռ-

ս, և պայքարում է յանուն գիտութեան.
ոյց այդ գիտութիւնը խօսեամ է հայր
սնջական կեանքից, խօսեամ է հայր փառ-

ց ու կալվառը ից... Խօսում է այն ցե-
կան բարձր շինարար օգուց, այն ազգա-
ն ինքնաւրոյնաւթիւնից ու ինքնատիպու-
ւնից, այն մտաւոր ու հօգեկան ստեղ-
առներ պահպան դաշնական առնելիութեան

պարթ ոյժորից, որոնք պահպել, պահպան-
լ են մինչ այսօր... Այս, գիտութիւնը իր
ջ սպասաւորի շրթունքներով ասում է
սարհին, որ ձգտե՞լ լաւագոյն օրերի,
ունանջե՞լ ազատ, անկաշկանդ գոյութիւն—

Հայ Ժողովրդի պատմական արդար և
պատմելի իրաւունքն է...
Փօքը Եկ, ստրուկ ազգերը հրաշքնվ չեն ա-
տութիւն ձեռք բերում... մանաւանդ մեր
միանահներու ժ... հայոցների ուսոն անհե-

ասաւագարծում... յրաշբնօրթ դարս ասցոլ
.. Դաւթի և Գողիաթի պայքարն այժմ
ասպել է... Պատմական նշմարտութիւն է,
արիւնով ու զոհաբերութեամբ է ձեռք
բվում ազատութիւնը Սակայն ոչ միշտ

իւնն ազատութեան հաստատ գրաւական
.. Ուրոյն է ժամանակակից պատմութեան
ամաբանութիւնը փոքրիկ, տառապող ազ-
րի նկատմամբ... Դիբաղդաբար, կայ մի
մասն անոնք եւ եւ եւ

σταῖς, φυτῶναι καὶ ἡγεμονιώσασι ταῖς πόλεσι, οὐδὲ
καμψέοις δημιουρίαις ποτε γένονται· εἰ
πατούσθεαν δικταηλούσης φυτεύεις αποδεῖται
... θωρακοφαγήτων ταῖς πόλεσι, οὐδορ
καρποῖς φαγητά καὶ γανόντες, φυτεύσαρτα.

բարեբութիւններ և այլ պէս-պէս պայմաններ ու հանգամանքներ—ահա այդ աշխանք, որը յաճախ չի ճարցնում ոչ առն, ոչ զանաբերութիւն... Բայց կայ և մի

Ա բարձր ատեան, սրի ոյժը լոկ բարյա-
ն է. դա մարդկաւթեան քաղաքակիրթ
սրի վերաբերմունքն է, դա հասարակա-
նի բողոքող կարծիքն է...
Երբ մի օր, սերկայ համաշխարհային

ասերազմի մղձաւանջից յետոյ, նահատակ
ո ժողովուրդն էլ կը կոչվի հասարակա-
մ կարծիքի ատեհան, ահա այդտեղ, ան-
շտ, բացի մեր արիւնաբցունքից, բացի

Դարաւոր տառապանքներից ու զոհաւութիւններից, կը պահանջվեն մեզանից և մեր ազգային խնդնություն և ինքնասողծ կուլտուրայի ապացոյցները եւ ահա պաել, քաղաքակիրթ մարդկութեան առաջ

սովի ծառանայ մեր պատմական արդար
աւունքը, ազատ, անկաշկանդ ապրելու
աւունքը... Այդաեղ պիտի խօսեն այդ
ատմական իրաւունքի այն կենդանի և

այլուն գոկութենաները, որոնց երեան հաւ-
ուն հնութեան փոշուց, դարաւոր աւե-
սիների տակից՝ այնքան բուռնեռանդ նը-
ստել է և շարունակում է նպաստել
ապէտ Մարոր:

Դա մի մեծ ծառայութիւն է, որ գիտու-
ան օտարազգի սպասաւորը մատուցանում
մեր պայքարին եւ այդ ծառայութիւնը
որ կեանքում ունի իր մեծաբժեք և պատ-

Առ տեղը
Տարգելի գիտնականը վազուց մօտ է հայ
ավելին. Մանաւանդ սիրելի է և ժողովրդա-
նացած է նա, իբրև հայ աւերակների
առանք:

Օ ի մարդ, որ մաքառելով անվերջ խռո
սկառաների դէմ, անտես առնելով ամեն
առակ ներդութիւններ, տարիներ շարունակ
ձևանձիր աշխատաւմ, քըտինց է թափում
աւելումների մաս մերաւ մշտապետութ

մի ամբողջ հայ պատմական փլատակ-
պարք. մի մարդ, որ զիտութեան ճշմար-
ուունչ ձայնով երգում է այդ փլատակ-
ի առակ թաղված հայ ժօղովրդի ազգա-

մեծութիւնն ու կուլտուրական ստեղծագործ սգին, նաև, իրաւ որ, հայ աւելիրակարի գուսան է:

ՏՈՒԷ՞Ք ԶԵՐ ԼՈՒՄԱՆ

«Անելանելի վշտի մէջ շահում և սուրում
է լեռնային գետակը, որ շատ անդամ է
թարմացրել բանաստեղծի առիւծային բարձր
ճակատը»:

«Եթիշում է չարաճնի աղբիւրը, թէ ինչ-
պէս մեծ ծերունին նստում էր իր ափին
մօտ և սիրոյ երգում տալիս լուսնին, ծա-
ղիկներին, աստղերին ու հայրենիքին, մա-
նաւանդ վերջինին»:

«Սպիտակ սուզ են հագել հսկայ-լեռները՝
բանաստեղծի բարեկամները»:

«Նրա աճիւնի շուրջը կանգնած պատուա-
ւոր պահակի նման, նրանք, ի նշան յար-
գանքի, վերցրել են իրանց խուճուճ փա-
փախները»:

«Ճիծաղը, — բանաստեղծի սիրելին, — ա-
սում է լեռան»:

«— Ես գնում եմ նրա հետ: Ես այստեղ
էլ ոչինչ չունի՞ անելու: Այժմ հերթը
բռնն է»:

Վրաց թերթերը զանազան հիմնարկու-
թիւններից, Ռուսաստանի շատ վայրերից և
Կովկասի գրեթէ բոլոր քաղաքներից ստա-
նում են ցաւակցական անթիւ հեռագիրներ:

Որոշված է Ծերեթելիի դագալի վրա
պսակներ չը դնել, այլ պսակների փողը
յատկացնել բանաստեղծի անուան Փօնդին:

Յունվարի 26-ին, գումայի նիստից յե-
տոյ, քաղաքագութիւն Ալ. Խատիսեան Շօրա-
պանի գտաւորի ազնուականութեան պարա-
գուցի Պետր Ծերեթելիին ուղարկեց հե-
տական հեռագիրը:

1) Հոգեհանգիստ կատարել իշխ. Ակակիի Ծերեթելիի անուան քաղաքային
տարրական դպրոցում, նաև Թիֆլիսի հղե-
ղեցիններից մէկում: 2) Թիֆլիսի քաղաքա-
յին վարչութեան կողմից պսակ դնել հան-
գուցեալի դագալի վրա: 3) Եթէ թաղումը
տեղի է ունենալու Սաշխէրայում, լիազօրել
քաղաքային վարչութեան անդամ Ժօւրաւ-
լիին լինել քաղաքի ներկայացուցիչ, իսկ
իթէ լինի Թիֆլիսում, այդ դէպքում ինք-
սավարութեան ամբողջ կազմով ներկայ լի-
նել: 4) Ցաւակցութիւն յայտնել հանգու-
ցեալի ընտանիքին: 5) Հանգուցեալ բա-
նաստեղծի յիշատակը յարգել ստքի կանգ-
ելով: Խնդրում եմ ձեզ անձամբ ընդունել
մորին ցաւակցութիւն այդքան ծանր կո-
ռուսական համար, որ ունեցաւ լրազմաշարչար
Լրաստանը՝ կորցնելով աչքի ընկնող իր
ցաւակներից մէկին»:

Յունվարի 26-ին, Առաքելեանի կանոնական առջոյն
սպակում վրացիններին, սրոնց հետ դարեր
արունակ անդադար ընթացել ենք մի տաս-
ուի ճանապարհով, միասին աշխատել ենք,
իրասին տանջվել յանուն կուլտուրայի և
աւագոյն ապագայի: Մենք վշտակից հնք-
եղ, բայց բանաստեղծի շերմի մօտ, ինչ-
պէս հերոսի շերմի քով, արցունքները ան-
հեղի են. բանաստեղծները չեն մեռնում,
բանք ննջում են և տիրաբար զարթնում
ողովուրդների լաւագոյն որոնումների մէջ.
յուպէս է և Ակակին, որ փառքի փայլով
ածկելով իր ժողովուրդը, ստեղծագործեց
արդկութեան համար. նա չը մեռաւ, այլ
նեց և քնի մէջ էլ դեռ կը լսի, թէ ինչ-
լիսի հնչիւն երգեր պէտք է երգեն ուրախ
ողովուրդների կաղմից, երբ նրանց սրտում
ացվեն բարեկամական յարգանքի և սիրոյ
արնան ծաղիկները մէկին»:

Գլուխ խոնարհելով, եղբայրական ողջոյն
սպակում վրացիններին, սրոնց հետ դարեր
արունակ անդադար կայացաւ քաղ. կենա-
նական կօմիտէտին կից փախստականնե-
նն օգնող յանձսաժողովի նիստու, որին, ի
ջի՞ այլոց, ներկայ էր Լ. Ս. Կախանովսկի,
ախստական ասորիններին օգնող կօմիտէտի
խագահը նիստում յանձնաժողովի ան-
սմերը գեկուցին, որ գրեթէ ամեն օր
լիս են փախստական ասորինների նորա-
ր խմբեր. նրանց թիւը արդէն անցնում է
100-ից: Անհրաժեշտ է նոր միջոցներ գլու-
խ սրանց կերպելու համար: Յանձնա-
դութիւն մաքերի փոխանակութիւնից յետոյ՝
որիններին օգնութիւն կազմակերպելու
սլա, միաձայն օրոշեց Կովկասի կենտ-
նական կօմիտէտից խնդրել 20,000 ըուբ-
ասորինների կարելքներին գոհացում տառ-
չայ ուսուցիչների կօմիտէտը յայտնեց
անձնաժողովին, որ գլուխներում փախստ-
ականների երեխանների համար ուսումնա-
կան պարագաների պահպառութիւնն է
ացվում: Փախստականների երեխանները
կար չուտելուց թուլացած կարիք են

